

บทที่ 5

บริบทและพลวัตทางการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่ศึกษา

บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา

จังหวัดที่เลือกศึกษา : จังหวัดสกลนคร

สกลนครเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งเป็นแหล่งชุมชน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สืบเนื่องจวบจนปัจจุบัน ทั้งนี้จังหวัดสกลนครยังเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความสำคัญและความหลากหลายในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น อีกทั้งเป็นจังหวัดศูนย์กลางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และศูนย์กลางทางการศึกษา อันเป็นสถานที่ตั้งของสถานศึกษาขนาดใหญ่ใน กลุ่มจังหวัดสนุก (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร และกาฬสินธุ์)

ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดสกลนคร

จังหวัดสกลนครตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 9,605.76 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 6,003,603 ไร่ โดยมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	จรดเขต	จังหวัดหนองคาย
ทิศตะวันออก	จรดเขต	จังหวัดนครพนม
ทิศใต้	จรดเขต	จังหวัดกาฬสินธุ์ , จังหวัดอุดรธานี
ทิศตะวันตก	จรดเขต	จังหวัดอุดรธานี

จังหวัดสกลนครมีระยะทางจากจังหวัดนครราชสีมา 396 กิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปทางด้านทิศใต้เป็นเทือกเขาสูง จากนั้นจะค่อย ๆ เอียงลาดลงมาทางทิศเหนือและทิศตะวันออก พื้นที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 172 เมตร ลักษณะภูมิประเทศแต่ละบริเวณ ดังนี้

พื้นที่ตอนใต้

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงบนเทือกเขาภูพานและที่ราบระหว่างหุบเขา มีสภาพพื้นที่แบบ ลูกคลื่นลอนลาดอยู่บริเวณอำเภอกุศุดบาก มีลำธารและลำห้วย อันเกิดจากเทือกเขาหลายแห่ง มีป่าไม้ และทุ่งหญ้า เหมาะสำหรับการเลี้ยงสัตว์

พื้นที่ตอนตะวันออกเฉียงและตะวันตก

ด้านตะวันออกเฉียงของจังหวัด ซึ่งมีเขตติดกับจังหวัดนครพนม มีสภาพพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดรวมถึงบริเวณที่ติดกับอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม สำหรับทางด้านตะวันตกติดกับจังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับกับพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดเช่นกัน เหมาะสำหรับการทำไร่

พื้นที่ตอนกลาง

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบต่ำ เหมาะแก่การทำนา โดยเฉพาะท้องที่อำเภอเมืองหนองหาร ที่กว้างใหญ่มีน้ำตลอดปี โดยมีอาณาเขตกว้างประมาณ 7 กิโลเมตร ยาวประมาณ 18 กิโลเมตร ระดับน้ำลึกประมาณ 3-6 เมตร หนองหารเป็นที่รองรับน้ำจากแม่น้ำต่างๆ หลายสาย

พื้นที่ตอนเหนือ

พื้นที่ตอนเหนือประกอบด้วย พื้นที่ในเขตอำเภอบ้านม่วง อำเภอวานรนิวาส อำเภอคำตากล้า อำเภออากาศอำนวย สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด มีสภาพเป็นป่าปนไร่ ป่าส่วนใหญ่เป็นพวกป่าแดงโปร่ง มีไม้เต็ง ไม้รัง พลวง เหนือที่ตั้งอำเภออากาศอำนวยและริมน้ำสงครามบางส่วนเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วม ซึ่งใช้ทำนาได้บางส่วนเท่านั้น ส่วนใหญ่จะทิ้งไว้รกร้าง วางเปล่า มีพวกไม้พุ่มเตี้ยและหญ้าขึ้นปกคลุมทั่วไป

ภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของจังหวัดสกลนคร จัดอยู่ในประเภทอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู หรือแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน ในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะมีอากาศชุ่มชื้น และมีฝนตกชุกตลอดฤดู แต่ในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ หรือฤดูหนาวจะมีอากาศแห้งแล้งเกือบตลอด

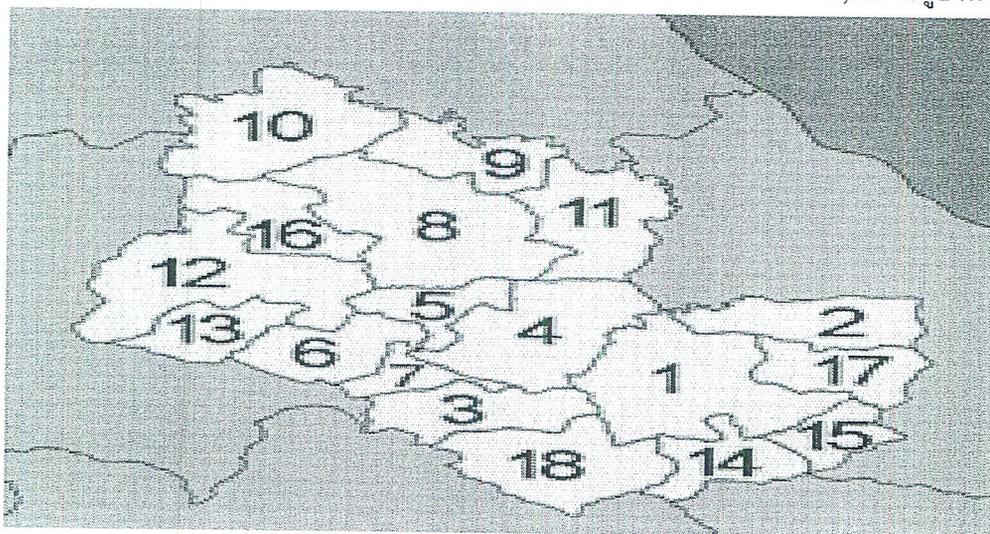
ฤดู ท้องฟ้าโปร่งเป็นส่วนมาก ช่วงต่อระหว่างฤดูมรสุมทั้งสองตรงกับฤดูร้อน เป็นระยะเวลาที่ดวงอาทิตย์กำลังเคลื่อนผ่านเส้นศูนย์สูตรขึ้นไปยังซีกโลกเหนือ พื้นดินจะสะสมความร้อนไว้ ทำให้อากาศร้อน ฟ้าหลัวแห้งและมีพายุฝนฟ้าคะนองเป็นครั้งคราว

ความเร็วลมโดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.1 – 3.9 น็อต จัดอยู่ในระดับลมเบา (Ligth Air) จนถึงลมอ่อน (Ligth Breeze) ลมประจำฤดูที่สำคัญ ได้แก่ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดอยู่ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์ และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนเมษายน

พื้นที่จังหวัดสกลนคร ได้รับผลกระทบจากพายุหมุน พายุดีเปรสชัน ซึ่งก่อตัวในมหาสมุทรแปซิฟิกและทะเลจีนใต้น้อยมาก เนื่องจากทิศทางที่พายุเคลื่อนตัวเข้ามานั้นมีเทือกเขาในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกั้นไว้ ทำให้พายุอ่อนตัวลงก่อนถึงประเทศไทยเพียงแต่ทำให้เกิดฝนตกหนักและลมขนาดปานกลางได้ โดยเฉลี่ยจะมีดีเปรสชันผ่านปีละประมาณ 2 ครั้ง จากอ่าวตังเกี๋ยและทะเลจีนใต้ที่เคลื่อนผ่านเข้ามาระหว่างเดือนสิงหาคม-กันยายน ค่าปานกลางของปริมาณน้ำฝนจังหวัดสกลนครประมาณปีละ 1,578 มิลลิเมตร สกลนครมีลักษณะอากาศหนาวอย่างชัดเจนกระแสดลมที่เย็นและแห้ง หย่อมความกดอากาศสูงที่แผ่ปกคลุมมาจากประเทศจีน ส่งผลกระทบต่อดินฟ้าอากาศในจังหวัดสกลนครมาก เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศเป็นแอ่งกระทะ และมีฉากรับลมเป็นทิวเขาภูพาน ประกอบกับเมื่อมีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีนที่พัดเข้ามาเมื่อพัดผ่านหนองหานน้ำจะเป็นตัวลดอุณหภูมิลง จึงทำให้สกลนครมีอากาศที่หนาวเย็นกว่าพื้นที่อื่น จังหวัดสกลนครเคยมีอุณหภูมิต่ำสุดจนถึง -1.4 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2517 ที่สถานีอากาศเกษตร อำเภอเมืองสกลนคร และวัดใต้ -2.5 เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2542 สถานีตรวจอากาศเกษตรสกลนคร ซึ่งเป็นสถิติอุณหภูมิต่ำสุดของประเทศไทยในขณะนี้

ลักษณะการปกครองและประชากร

การปกครองของจังหวัดสกลนครแบ่งออกเป็น 18 อำเภอ 125 ตำบล 1,323 หมู่บ้านได้แก่

ภาพประกอบ 20 แผนที่จังหวัดสกลนคร

1. อำเภอเมืองสกลนคร	2. อำเภอกุสุมาลย์
3. อำเภอกุดบาก	4. อำเภอพรรณานิคม
5. อำเภอพังโคน	6. อำเภวาริชภูมิ
7. อำเภอนิคมน้ำอูน	8. อำเภอวานรนิวาส
9. อำเภอคำตากล้า	10. อำเภอบ้านม่วง
11. อำเภออากาศอำนวย	12. อำเภอสว่างแดนดิน
13. อำเภอส่องดาว	14. อำเภอเต่างอย
15. อำเภอโคกศรีสุพรรณ	16. อำเภอเจริญศิลป์
17. อำเภอโพนนาแก้ว	18. อำเภอภูพาน

ตำบลที่เลือกศึกษา : ตำบลสามัคคีพัฒนา

บรรพบุรุษตำบลสามัคคีพัฒนาส่วนใหญ่เป็นเผ่า “ไทลาวอุบล” ซึ่งในปัจจุบันมักเรียกว่า “ไทคร้ว” หมายรวมถึง ครอบครัวที่อพยพมาจากที่อื่นไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งชอบเร่ร่อนโดยอพยพมาจากอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี มาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณฝั่งขวาแม่น้ำสงคราม และลำน้ำยามบริเวณฯ บ้านขามเปี้ยใหญ่ บ้านคอนสัน บ้านหม้อสัน บ้านหอม่น บ้านคอนหลวง ในเขตการ ปกครองของจังหวัด

นครพนม และได้อพยพถิ่นฐานมาตั้งบ้านเรือนกระจายอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำสงคราม คือพื้นที่ตำบลสามัคคีพัฒนาในปัจจุบัน

ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของตำบลสามัคคีพัฒนา

ตำบลสามัคคีพัฒนาเป็นตำบลหนึ่งของอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร มีเนื้อที่ทั้งหมด 48,390 ไร่ (77,424 ตารางกิโลเมตร) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภออากาศอำนวย การเดินทางถึงอำเภออากาศอำนวย มี 2 เส้นทาง คือ ถนนสายข้าวเปลือก – อากาศอำนวย ระยะห่างจากอำเภอ 15 กิโลเมตร และถนนสายคอนทอย – อากาศ ระยะห่างจากอำเภอ 7 กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลโพนงาม

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลอากาศ

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลโพนงาม

สภาพภูมิประเทศ

ตำบลสามัคคีพัฒนา มีสภาพพื้นเป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมขังได้ง่าย ในฤดูฝนทุกปีสภาพดินส่วนใหญ่จะเป็นดินเหนียวผสมลูกรัง ดินเปรี้ยวซึ่งไม่เหมาะแก่การทำเกษตร

แหล่งน้ำและปริมาณฝนในรอบปี

แหล่งน้ำธรรมชาติ ตำบลสามัคคีพัฒนา มีแม่น้ำสงครามซึ่งไหลผ่าน หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 4 ตามลำดับ ซึ่งเป็นเส้นกั้นระหว่างอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนครและอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม และมีลำน้ำยาม ซึ่งไหลมาจากบ้านคอนทอย หมู่ที่ 3 ไหลผ่านบ้านหนองสนุก หมู่ที่ 6 บ้านหนองผือ หมู่ที่ 4 และไหลสู่แม่น้ำสงคราม สำหรับแหล่งน้ำสร้างขึ้น กระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ มีดังนี้

หมู่ที่ 1 และ 9	บ้านต้าเต่า มีหนองสองพี่น้อง
หมู่ที่ 2	บ้านโนนจำปา มีสระหลวง และหนองปลาโคบ
หมู่ที่ 3	บ้านคอนทอย มีหนองทอย และหนองคัมเกลือ
หมู่ที่ 4	บ้านหนองผือ มีหนองบ่อมุงและหนองปลาชวย
หมู่ที่ 5	บ้านนาดอกไม้ มีหนองแก่งทราย
หมู่ที่ 6	บ้านหนองสนุก มีหนองเปลือยและสายบ่อน้ำ
หมู่ที่ 7	บ้านหนองสามขา มีหนองสามขาและหนองผักม้ง
หมู่ที่ 8	บ้านนาดอกไม้ มีหนองบัว และสายแฮ่

หมู่ที่ 10 บ้านโนนจำปา มีหนองแฮ่ และหนองเชิงชุม
ปริมาณน้ำฝน

เขตตำบลสามัคคีพัฒนา ในแต่ละปีมีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างมาก โดยมีฝนตกเฉลี่ย 1,600 มิลลิเมตร/ปี หรือ 125 วัน / ปี

ลักษณะการปกครองและประชากร

เดิมที่ขึ้นการปกครองกับตำบลโพนงามแต่เนื่องจากว่า ตำบลโพนงามเป็นตำบลที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ มีจำนวนหมู่บ้านที่อยู่ในการปกครองหลายหมู่บ้าน ทำให้การปกครอง ดูแลไม่ทั่วถึง จึงขอแบ่งแยกการปกครองออกมาเป็นตำบลใหม่เป็นตำบลสามัคคีพัฒนาในเดือนตุลาคม พ.ศ.2525 โดยมีจำนวนหมู่บ้านในการปกครองจำนวน 5 หมู่บ้านเพื่อความสะดวกเหมาะสม ภายหลังได้แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านถ้ำเต่า

หมู่ที่ 2 บ้านโนนจำปา

หมู่ที่ 3 บ้านคอนทอย

หมู่ที่ 4 บ้านหนองฝือ

หมู่ที่ 5 บ้านนาดอกไม้

หมู่ที่ 6 บ้านหนองสนุก

หมู่ที่ 7 บ้านหนองสามขา

หมู่ที่ 8 บ้านนาดอกไม้

หมู่ที่ 9 บ้านสามัคคี

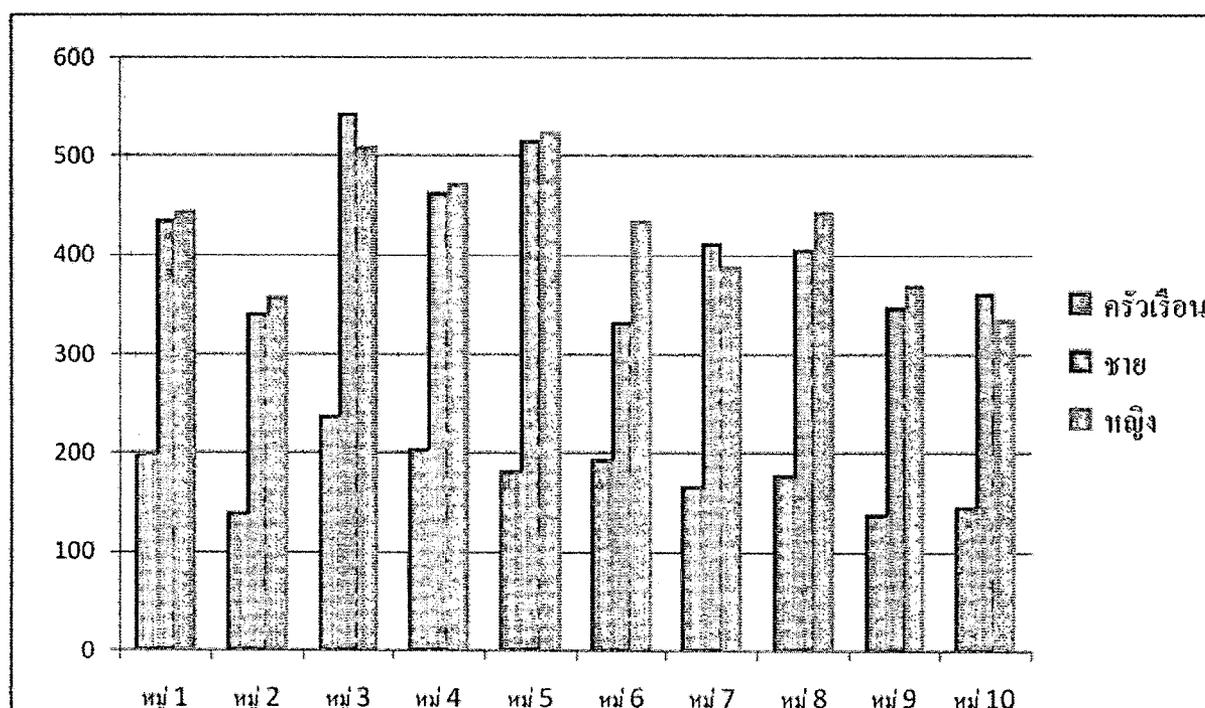
หมู่ที่ 10 บ้านโนนจำปา

ประชากรในตำบลสามัคคีพัฒนา มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,786 ครัวเรือน เป็นชาย 4,230 คนหญิง 4,288 คน รวมมีประชากร 8,518 คน

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้านของตำบลสามัคคีพัฒนา

หมู่ที่	ครัวเรือน	ประชากร		
		ชาย	หญิง	รวม
ม.1	198	437	444	881
ม.2	140	342	359	701
ม.3	238	544	511	1,055
ม.4	205	464	473	937
ม.5	183	517	525	1,042
ม.6	195	333	435	828
ม.7	167	414	390	804
ม.8	179	407	444	851
ม.9	139	349	371	720
ม.10	147	363	336	699
รวม	1,786	4,230	4,288	8,518

ที่มา ข้อมูล จปร. ปีพ.ศ. 2553

ภาพประกอบ 21 แผนภูมิแสดงจำนวนประชากรแต่ละหมู่บ้านของตำบลสามัคคีพัฒนา

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

อาชีพ

ประชากรในตำบลสามัคคีประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ จำนวน 1,128 ครัวเรือน ประกอบอาชีพเพียงอาชีพเดียว จำนวน 386 ครัวเรือน ประกอบอาชีพรับจ้างอย่างเดียว จำนวน 80 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยการทำนา ผลผลิตโดยเฉลี่ย 35 กิโลกรัมต่อไร่ ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมโดยการปลูกข้าวนาปีประมาณ 85% อาชีพรองจับปลาน้ำจืดขาย เลี้ยงสัตว์ ทอผ้าพื้นเมือง รับจ้างทั่วไป

หน่วยธุรกิจในเขตตำบลสามัคคีพัฒนา

ปั้มน้ำมัน (หัวจ่าย) 7 แห่ง

ปั้มน้ำมัน (หลอด) 7 แห่ง

โรงสี 19 แห่ง

สถานศึกษาในเขตตำบลสามัคคีพัฒนา

โรงเรียน 5 แห่ง

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 1 แห่ง

โรงเรียนปฏิรูปการศึกษา	1 แห่ง
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	5 แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	10 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

วัด/สำนัก	9 แห่ง
ศาลเจ้าปู่	4 แห่ง
โบสถ์	1 แห่ง

การสาธารณสุข

สถานีอนามัยประจำหมู่บ้าน/ตำบล	1 แห่ง
ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	1 แห่ง
อัตราการใช้ส้วมราดน้ำ	ร้อยละ 100

การคมนาคม มีถนนติดต่อกับอำเภอ 2 เส้นทาง

ระยะทางจากตำบลถึงอำเภอ 15 กิโลเมตร เส้นทางสายข้าวแบ่ง - อากาศ แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ เป็นถนนลาดยาง 10 กิโลเมตร ถนนลูกรัง 5 กิโลเมตร และอีกเส้นทางหนึ่งจากบ้านดอนทอยถึงอำเภออากาศอำนวย เป็นหินลูกรัง ระยะทาง 7 กิโลเมตร การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านติดต่อกับตำบลอื่นๆ มีถนนติดต่อกันทุกหมู่บ้าน ส่วนมากจะใช้รถมอเตอร์ไซด์ สามล้อ เครื่อง สำหรับการคมนาคมติดต่อกับจังหวัดใช้รถโดยสารประจำทาง

การโทรคมนาคม

ที่ทำกรไปรษณีย์โทรเลข (สาขาอากาศอำนวย) 1 แห่ง
สถานีโทรคมนาคม อื่นๆ (โทรศัพท์สาธารณะ) 19 แห่ง

การไฟฟ้า

จำนวนหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าเข้าถึง 10 หมู่บ้าน
จำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้า 1,786 คน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

ลำน้ำห้วย 15 สาย
บึง/หนองและอื่นๆ 4 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

ฝาย 8 แห่ง
บ่อน้ำตื้น 26 แห่ง

บ่อโยก 28 แห่ง
 ประปาหมู่บ้าน 6 แห่ง
ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
 ป่าไม้
 แหล่งน้ำ
ศักยภาพของชุมชนในพื้นที่

การรวมกลุ่มของประชาชนชาวตำบลสามัคคีพัฒนา เพื่อประกอบอาชีพเสริมแยกประเภท
 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มอาชีพ	15 กลุ่ม
กลุ่มออมทรัพย์	15 กลุ่ม
กลุ่มปลูกข้าวพันธุ์ดีเพื่อชุมชน	1 กลุ่ม
กลุ่มอื่นๆ	1 กลุ่ม

กล่าวโดยสรุป

ตำบลสามัคคีพัฒนาเป็นตำบลที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติน้ำท่วม กินพื้นที่ทำ
 การเกษตรประมาณ 70% และทำลายเส้นทางการคมนาคมเป็นจำนวนมาก รวมทั้ง
 สาธารณูปโภค สาธารณูปการยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน

สำหรับการพัฒนาด้านอาชีพและรายได้นั้น การตื่นตัวของประชาชนในการสร้างงาน
 ภายในชนบทยังต่ำอันเนื่องมาจากปริมาณงานจำกัด การสร้างงานไม่ต่อเนื่องและค่าแรงงานต่ำ
 ซึ่งปัญหาที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลกำลังดำเนินการแก้ไข จะได้ผลมากขึ้นแต่ไหนนั้น
 ขึ้นอยู่กับงบประมาณที่จะได้รับของปีนี้ รวมทั้งความสนใจ ความร่วมมือของประชาชน ซึ่ง
 องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการต่อไป

หมู่บ้านที่เลือกศึกษา:บ้านถ้ำเต่าหมู่ 1

ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของบ้านถ้ำเต่า

บ้านถ้ำเต่า หมู่ 1 ตำบลสามัคคีพัฒนา อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ตั้งอยู่ห่าง
 จากอำเภออากาศอำนวยไปทางทิศเหนือระยะทางประมาณ 11 กิโลเมตร

ทิศเหนือจรด บ้านดงเสียวหมู่ 3 ตำบลโพนงาม อำเภออากาศอำนวย จังหวัด
 สกลนคร

ทิศใต้ จรด บ้านสามัคคีพัฒนา หมู่ 9 ตำบลสามัคคีพัฒนา อำเภออากาศอำนวย
จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันออก จรด บ้านโนนจำปา หมู่ 2 ตำบลสามัคคีพัฒนา อำเภออากาศอำนวย
จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันตกจรด บ้าน โพนงาม หมู่ 1 ตำบล โพนงาม อำเภออากาศอำนวย จังหวัด
สกลนคร

ลักษณะทั่วไปของบ้านอ้าเต่าหมู่ 1

บ้านอ้าเต่า เป็นพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่พื้นที่ทำนาและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ค่อนและบริเวณหนองน้ำใช้เลี้ยงสัตว์ มีฝนตกชุกตามฤดูกาล บางส่วนพื้นที่เป็นหนองน้ำ พื้นที่ส่วนใหญ่ในช่วงฤดูฝนมีน้ำท่วมขังเกือบทุกปี ในปีหนึ่งๆจะมีน้ำท่วมขังอยู่ 3-4 เดือน ทำให้ประชากรส่วนมากมีอาชีพในการจับปลาน้ำจืดและนาปัง ในฤดูแล้งประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน (ทอผ้า ทอไหมพรม ฯลฯ)

สภาพดินเป็นดินร่วนปนทรายเหมาะสำหรับการเพาะปลูก ทำไร่ ทำสวน และการเลี้ยงสัตว์ บ้านอ้าเต่า ตำบลสามัคคีพัฒนา ตั้งอยู่ห่างจากจากจังหวัดสกลนครไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 22 และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2355 จากสามแยกบ้านสูงเนิน อำเภอพรรณานิคม ถึงอำเภออากาศอำนวย ซึ่งเป็นพื้นที่ของอำเภออากาศอำนวย รวมระยะทางประมาณ 57 กิโลเมตร และตั้งอยู่ห่างอำเภอ 18 กิโลเมตร มีเส้นทางเข้าถึงได้ 4 เส้นทางหลัก คือ

เส้นทางที่ 1 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2094 แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 22 (สกลนคร – อุดรธานี) บริเวณศูนย์ราชการ เข้าสู่อำเภออากาศอำนวย

เส้นทางที่ 2 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2355 แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 22 บริเวณสามแยกบ้านสูงเนิน เข้าสู่อำเภออากาศอำนวย

เส้นทางที่ 3 ทางหลวงแผ่นดิน จังหวัดหนองคาย ผ่านพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลวาใหญ่ เข้าสู่พื้นที่ตำบลสามัคคีพัฒนา

เส้นทางที่ 4 ทางหลวงหมายเลข 2094 จากอำเภออากาศอำนวย ไปอำเภอเซกา ห่างจากอำเภออากาศอำนวย 1 กิโลเมตร เลี้ยวขวาวาดถนนลาดยางโยธาธิการจังหวัดสกลนคร ระยะทาง 7 กิโลเมตร เข้าเขตพื้นที่ตำบลสามัคคีพัฒนา

ลักษณะการปกครองและประชากร

ประชากร(ข้อมูล จปฐ. ปี 2553, กชช. 2 ค ปี 2552) บ้านถ้ำเต่า มีประชากรทั้งหมด 881 คน แยกเป็นชาย 431 คน เป็นหญิง 450 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 176 ครัวเรือน บ้านถ้ำเต่ามีจำนวนคุ้มทั้งหมด 6 คุ้ม ดังนี้

คุ้มที่ 1 คุ้มสันติสุข	ชื่อหัวหน้าคุ้ม นายบุญมา คิดโสดา
คุ้มที่ 2 คุ้มตะวันลับฟ้า	ชื่อหัวหน้าคุ้ม นายแสวง คุณบุราณ
คุ้มที่ 3 คุ้มรุ่งเจริญ	ชื่อหัวหน้าคุ้ม นายสาคร แก้วฝ้าย
คุ้มที่ 4 คุ้มทุ่งรวงทอง	ชื่อหัวหน้าคุ้ม นายสมเกียรติ ศรีระวงศ์
คุ้มที่ 5 คุ้มไผ่สีทอง	ชื่อหัวหน้าคุ้ม นายตึง แก้วฝ้าย
คุ้มที่ 6 คุ้มตะวันศรีทอง	ชื่อหัวหน้าคุ้ม นายทรงเดช ไตยวงศ์ย่อย

ประวัติบ้านถ้ำเต่า

เดิมเผ่าพันธุ์ หรือชุมชนบ้านถ้ำเต่า เป็นชุมชนลาวกาวมีถิ่นฐานเดิมอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงได้อพยพเสาะแสวงหาพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ใหม่ ในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เห็นว่า ชัยภูมิซึ่งเป็นหมู่บ้านแมด ต.บ้านไร่ อ.เสนางคนิคม จ.อำนาจเจริญ จึงได้ตั้งหลักฐาน หักล้างวางผังตั้งเป็นหมู่บ้านเล็กๆอยู่กันด้วยความสามัคคี ยึดอาชีพการทำไร่เลื่อนลอยและการทำนา ต่างคนต่างอาศัยซึ่งกันและกัน ในช่วง พ.ศ 2547 เกิดฝนแล้งติดต่อกันหลายปี การประกอบอาชีพก็ลำบาก เกิดข้าวขาดมากแพงไปทั่ว จนถึงเมืองอุบลเมืองสาเกตและเมืองมรุกขคร และเกิดฝูญูขึ้นหลายท้องที่ คำว่า”ฝูญู” คือ การแสดงคนว่าเป็นผู้วิเศษ มีสมัครพรรคพวกมาก ที่มีสมัครพรรคพวกและมีคนขึ้นมาก คือ เจ้าย่า ซึ่งเป็นผู้หญิงจะเลียนแบบคุณหญิงโม (ท้าวสุรนารี) แห่งเมืองโคราช

เฒ่าเสมียนพรหม (ฟอง) เฒ่าทิศุม ได้ยื่นข่าวจากพวกกุลลา (พ่อค้าแร่) ว่าทางลุ่มแม่น้ำก้ำแม่ น้ำสงคราม ฝนไม่เคยแล้ง อุดมสมบูรณ์หลายจนเอาข้าวเฒ่าเป็นขี้เกลบใส่่นา เอาหัวปลาเฮ็ดเป็นก้อนเส้า (หัวปลาช่อน) จึงได้ชักชวนญาติพี่น้องประมาณ 10 ครัวเรือนว่า “เฮาสีย้ายบ้านใหม่ไปอยู่เมืองน้ำก้ำ น้ำสงคราม” บางคนก็คัดค้านบางพวกก็เห็นด้วย เฒ่าโว ไม่ค่อยเห็นด้วยเพราะระยะทางมันไกล ทุกันดาร์ “ลูกหลานกะป่วยอยู่สิบต่ายกลางทางชะบ่เฮา”

เดือน 3 ของปี พ.ศ.2431 เป็นเดือนเริ่มออกเดินทาง จากบ้านแมด เมืองเสนางคนิคม มีเกวียน10 เล่ม บรรทุกสิ่งของสัมภาระ เกวียนเฒ่าโว บรรทุกเด็กน้อยกับผู้เฒ่า เฒ่าเชียงเคน อายุ 18-19 ปี เป็นหลานราชวงศ์สีก่าลังแจ็งแรงอาสาอุ้มเด็กน้อย เป้าหมายคือ บ้านน้ำก้ำเมืองนครพนม วันขึ้น 13 ค่ำเดือน 3 มาถึงบ้านน้ำก้ำ ใครที่ยังมีกำลังแจ็งแรงอยู่ก็เดินทางต่อไป ไหว้

พระราชอุพนม ในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เห็นว่าบ้านน้ำคำใกล้แม่โขง ดินชะตลิ่งพังในฤดูฝน น้ำหลากมา เกิดความกลัวจึงคิดว่าเราควร ไปอยู่ลุ่มน้ำสงคราม เพราะเป็นแม่น้ำสายน้อยอุดมสมบูรณ์กว่าบริเวณน้ำคำ จึงได้เดินทางต่อตามเส้นทาง เมืองเว (เรณูนคร) เมรุขนคร (มุกดาหาร) และเมืองอาจสามารถเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอปลาปาก จนถึงบ้านนาซ่อม สมัยนั้นขึ้นอยู่เมืองท่าอุเทน บางตำนานว่าขึ้นอยู่เมืองอากาศอำนวยหรือบ้านม่วงริมยาม ตั้งปักหลักฐานอยู่บ้านนาซ่อม 12 ปี พ.ศ. 2431 ถึง 2443 ได้ชักชวนกันอพยพหาที่อยู่ใหม่อีกแล้ว คราวนี้ได้ทราบที่บ้านโพนงาม ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชนเผ่าผู้ เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ แต่ความคิดของคนบางคนบางกลุ่มที่มาจากบ้านแม่ด้วยกันนั้น มีหลากหลายบางก็บอกว่าอยู่ที่นี้ดีแล้ว ซึ่งเป็นคนแก่ส่วนมาก เขาพูดว่า “ให้กูตายอยู่ที่นี้แหละ” สุดท้ายก็อพยพแยกเป็นสองกลุ่มใหญ่คือ

1. กลุ่มเผ่าทุม เผ่าเสมียนพรหม พาลูกหลานไปอยู่บ้านไปอยู่บ้านโพนงามกลาง (อยู่บริเวณคุ้มใต้สถานีตำรวจปัจจุบัน)

2. กลุ่มที่ 2 พาลูกหลานไปอยู่บ้านนาเมืองในปัจจุบันนี้ ยังมีครอบครัวที่แยกออกจากหมู่บ้านไปอยู่ท้องที่อื่นๆก็มียู่บ้าง กล่าวเฉพาะกลุ่มที่ 1 ที่มาสร้างชุมชนใหม่ที่บ้านโพนงามกลาง คือในปี พ.ศ. 2443 ได้หักล้างถางพงและอยู่ที่นี้เป็นเวลา 12 ปี เผ่าแก่บางคนก็เห็นว่า คงถ้าแต่เป็นป่าดงดิบ ป่ายูง ป่ายาง มีสัตว์ป่า มากทั้งเสือและกระต่าย ใก่ออยู่เยะจึง ได้ปักห่างยิงเสือในดงถ้าเตานี้ นานปีเข้าก็เกิดความคุ้นเคยกับเจ้าทางมาหากินแถวนี้ซะหมาน (คือได้ของป่าทุกครั้งทีเข้ามาหากิน) จนในที่สุดได้ชักชวนกันระหว่างคนเผ่าคนแก่และหัวหน้าครอบครัว ให้มาก่อตั้งชุมชนใหม่ในดงถ้าเตา ในปี พ.ศ.2455 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งบ้านเมืองกำลังเข้าสู่การสร้างบ้านแปลงเมืองในระบบใหม่แต่ความเจริญด้านต่างๆก็ยังไม่ถึง จากการสืบค้นในช่วงนั้นชุมชนในบริเวณนี้ ขึ้นอยู่กับเมืองนครพนม คือบ้านม่วงริมยามเมืองอากาศกับแขวงนครพนมมณฑลอุดร คำว่า “ถ้าเตา” จากการบอกเล่าว่าในดงอันเป็นที่ตั้งของชุมชนใหม่นี้ อาจเป็นเตาหล่อเครื่องมือ เครื่องใช้ของคนโบราณ เช่นถ้วยชาม หรืออาจเป็นประเภทอาวุธก็ได้ ถ้าเตาคือบริเวณศาลเจ้าปู่ในปัจจุบันและมีหนองซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ชื่อหนองซุงเตา จึงได้เรียกติดปากมาจาก ถ้าเตาในปัจจุบัน ในกาลต่อมามีครอบครัวจากบ้านโพนงามและบ้านใกล้เคียงอพยพมาอยู่มากขึ้นเรื่อยๆ จากชุมชนเล็กๆกลายเป็นชุมชนใหญ่โดยขึ้นอยู่ตำบลโพนงาม อำเภอโพนงาม อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ตามเขตปกครองสมัยนั้น ได้จัดระเบียบการปกครองโดยมีผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ผู้นำ

ในปี พ.ศ.2523 ทางราชการได้อนุญาตให้แยกหมู่บ้านถ้าเตาเป็น 2 หมู่ คือ บ้านถ้าเตาหมู่ 1 และบ้านโนนจำปาหมู่ 2 เพราะง่ายต่อการปกครอง และขอตั้งเป็นตำบลใหม่ชื่อว่า ตำบล

สามัคคีพัฒนา จึงทำให้บ้านถ้ำเต่าถูกแยกโดยนิตินัย แต่ในส่วนพุดินนัยญาติพี่น้องใน 2 หมู่บ้าน มีความสัมพันธ์กันมาแล้วโดยสายเลือด

สรุปแล้ว บ้านถ้ำเต่า ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้านดั้งเดิม ปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2555) บรรพบุรุษของคนอีสานมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยึดในขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ชอบทำบุญถือศีตเก่า ครองโบราณ ฮีตสิบสองครองสิบสี่ เป็นชีวิตจิตใจ ไปสร้างหลักฐานอยู่ที่ไหนก็สร้างวัดไป พร้อมกับการสร้างหมู่บ้าน ดังนั้นจึงสร้างวัดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2455 มีพระเถรอยู่จำพรรษาไม่ขาด ไม่เคยเป็นวัดร้างมาตลอด 100 ปี จึงเป็นสถาบันที่สามารถยึดเหนี่ยวน้ำใจของชุมชนเป็นอย่างดี

จากถ้ำเต่าเป็นถ้ำเต่า: การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

จากปี พ. ศ. 2455 มีครอบครัวที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่เพียง 14 หลังคาเรือน ที่ดินยังเป็นป่าดงดิบเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ว่างกันขวกไขว่ การหาอยู่หากินไม่ฝืดเคืองใครจะจับจองเอาที่ตรงไหนก็ได้เพียงการขอดหญ้าคาหรือปักหลักไว้เท่านั้น ก็สามารถเป็นเจ้าของได้ บรรพบุรุษช่างมีความสัน โดยมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเคารพนับถือคนแก่สูงอายุ โดยเฉพาะเฒ่าจ๋า (ผู้สื่อสารระหว่างคนกับวิญญาณหรือผู้ทำพิธีบวงสรวงปู่ตา) เป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมาก นับว่าเป็นความเจริญทางด้านจิตใจของคนสมัยนั้น

กาลเวลาได้ล่วงลับนับมาจนถึงปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจทางสังคมและการเมืองของคนเผ่าไทยลาว ลุ่มแม่น้ำโขงได้เปลี่ยนไปโดยมีแนวคิด และภูมิปัญญาจากดินแดนอื่น เข้ามาผสมผสานชุมชนบ้านถ้ำเต่า ส่วนใหญ่ก็ยังคงยึดมั่นในวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างมั่นคง ได้สร้างสรรค์จรจร โครงสร้างบ้านแปลงเมืองโดยเฉพาะถนนหนทางภายในหมู่บ้านท่านได้วางผังตัดถนนไว้ หรือเทคโนโลยีนับเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ควรสรรเสริญปัจจุบันเป็นเวลา 85 ปีเศษ ชุมชนแห่งนี้ได้พัฒนาระดับหนึ่งไม่มีใครคิดว่าบ้านถ้ำเต่าจะมีไฟฟ้า มีถนนคอนกรีต มีโทรศัพท์และมีสาธารณูปโภคด้านอื่นที่มีอยู่ขณะนี้สิ่งดังกล่าวได้หลังไหลเข้าสู่ชุมชนนี้ นำเป็นห่วงความเจริญทางด้านวัตถุจะเป็นสาเหตุให้ความเจริญด้านจิตใจของคนในชุมชน จะเสื่อมถอยลงไปเรื่อยๆ

จากการสืบค้นและสัมภาษณ์นางป้าน คุณบุราณ อายุ 92 ปี นางจ้อย แก้วฝ่าย อายุ 85 ปี และพระครูพิพัฒน์วรวิจิตร ตลอดทั้งบุคคลเชื่อถือได้ จึงได้รวบรวมไว้ ได้ศึกษาและได้ทราบความเป็นมาของต้นตระกูลเดิมของเผ่าพันธุ์

ลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านถ้ำเต่า

ชาวบ้านถ้ำเต่าอยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ นับถือผู้อาวุโส มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยมีวัดสว่างภิรมย์ เป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมอื่นๆของหมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา

ข้อมูลด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

บ้านถ้ำเต่าเป็นชุมชนที่มีความรักใคร่สามัคคีป้องกัน มีการนับถือผู้อาวุโส อยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ชาวบ้านมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจคือวัดสว่างภิรมย์ บ้านถ้ำเต่า จะมีประเพณีฮีด 12 ครอง 14 ตามประเพณีทั่วไปของชาวพุทธ แต่ช่วงเทศกาลสงกรานต์จะมีการจัดงานวันผู้สูงอายุ วันรวมใจเยาวชน ละบุญพระเวสสันดรจะกระทำกันเป็นประจำทุกปี

สถานที่สำคัญของบ้านถ้ำเต่ามีดังนี้ คือ

1. วัดสว่างภิรมย์
2. กลุ่มทอผ้าโฮมคราม
3. โรงเรียนบ้านถ้ำเต่า

ความเชื่อและค่านิยมของชุมชน

ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่นับถือมาแต่บรรพบุรุษและชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีนางไม้ เช่น ผีไต้ ผีเปรต ผีพ่อ ผีแม่ จะมีการเช่นสรวง(เลี้ยงผี)ตามฤดูกาล มีความเชื่อว่าใคร ได้จัดหรือร่วมพิธีกรรม จะทำให้ครอบครัวอยู่เป็นสุข ความเชื่อและค่านิยมนี้ได้สืบทอดและปฏิบัติกันมาจนถึงทุกวันนี้ ตามฮีด 12 ครอง 14

ตามความเชื่อต่างๆ ได้สืบทอดโดยบุคคลผู้ทำหน้าที่ต่างๆเช่น หมอเป่าผี หมอมนต์ หมอดู หักไม้ คนเทียม หมอธรรมเลี้ยงดู ผู้ตาย หมอไล่ผีปอบ หมอดูสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น ซึ่งไม่ต้องอาศัยวิทยาการแค่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน บางครั้งการกระทำก็บังเกิดผลบ้างทางด้านจิตใจ เพราะบรรดาพ่อหมอต่างๆได้อาศัยประสบการณ์และจิตวิทยาช่วยในการประกอบพิธีกรรม

อาชีพและความเป็นอยู่จากอดีตสู่ปัจจุบัน

อาชีพส่วนใหญ่ จะเป็นอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีการทำนาทำไร่ทำสวน นับว่าเป็นทำเลที่เหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุดในยุคนั้นจะได้แยกให้ทราบต่อไปนี้คือ

แหล่งทำนา

จากการที่ได้ยึดเอาแหล่งน้ำเป็นแหล่งทำมาหากินจะเห็นว่าบริเวณนี้มีหนองน้ำล้อมรอบมากมาย คือ หนองช่อม หนองเสือแมบ หนองสิมหนองจั่นก หนองขี้กระตีด หนอง

ปลาโฉบ นอนงปลาเชื่อม นอนงหามแห นอนงปลาตุ๊ก กุคิ้ว นอนงแวง นอนงจอก นอนงทุม นอนงโดน นอนงบ่อน้ำ นอนงบ่อเปลือย บะมน เป็นต้น ส่วนที่กล่าวมานี้จะเป็นสถานที่จับปลาอีกด้วยเช่นกัน

ในการทำนาในสมัยนั้นชาวบ้านได้ใช้ควายเป็นหลักในการไถนา ฉะนั้นทุกครอบครัวจะต้องมีวัว(เอาไว้ลากเกวียน) และมีควายเอาไว้ไถนา ตั้งแต่ขึ้นตอนแรก ถึงขึ้นตอนสุดท้ายนั้น ส่วนมากจะช่วยกันแบบญาติพี่น้องซึ่งเราเรียกว่า (นาวาน) หรือ (ลงแขก) ตั้งแต่ตกกล้าไถนาสุด หลกกล้า(ถอนกล้า) ดำนา เกี่ยวข้าว ฟาดข้าว(นวดข้าว) แก่ข้าว ขึ้นเถ้า (ยุ่งฉาง) ซึ่งการช่วยกันในแต่ละขั้นตอนนี้จะมีการเลี้ยงสังสรรค์ขอบคุณ หรือการแก้เหน้อยตามกันโดยการร้องรำทำเพลงโดยการลำเป็นส่วนใหญ่พร้อมกับอุปกรณ์ในการทำสนุกสนานคือ แคน กลองหาง ปี่ ขลุ่ย กระจับปี (ซึ่ง) หนักกับแค้น เป็นต้น ส่วนมากแล้วการสนุกสนานจะมีมากในตอนนวดข้าว (ฟาดข้าว) และตอนแก่ข้าวขึ้นเถ้า(ใช้เกวียนนำข้าวไปไว้ในเถ้า) จะสนุกสนานมากที่สุดเพราะดีใจที่ทำนาแล้วเสร็จในปีนั้นๆ

การทำสวน

ในความหมายของการทำสวนของชาวบ้านถ้าแต่ เราั้นหมายถึงที่ดินที่ทำกินในบริเวณบ้านของเราเอง หมายถึงพืชผักสวนครัว สวนแดง,สวนถั่ว,สวนผัก,สวนมะขาม ถือเป็นเพียงส่วนเล็กๆน้อยๆไม่มากมายนัก และมีเพียงพอยู่พอกินเท่านั้น

การทำไร่ (เฮ็ดไร่)

ในความหมายของชาวบ้านถ้าแต่เราั้น หมายถึงการขึ้นไปทำไร่ในสวนที่เป็นแปลงใหญ่ๆ ตามดงหรือโคก เช่นแต่ก่อนนี้ชาวบ้านเราไปทำไร่ ข้าวโพด , ไร่ฮ้อย, ไร่ข้าว,(ข้าวไร่) สถานที่ที่ไปทำคือดงซ่อม ดงหัวชา ดงไม้ห้า ดงเหล่าข้าว ดงท่าแฮ่ ดงหนองบัว ดงปลาโฉบ ดงกลาง ดงหนองแคนน้อย ดงหนองแคนใหญ่ ดงหนองแฝก ดงหนองแสง ดงหนองสแมบ ดงปลาปาก ดงมะกุ่ม ดงสาร ดงหมากทอ เป็นต้น นับเป็นประเพณีติดตัวของชาวอีสานที่บรรพบุรุษได้ฝึกไว้ให้อย่างชำนาญ ลูกหลานชาวบ้านถ้าแต่ยังเคารพนับถือและได้สืบทอดวิธีการจับปลาและหาเลี้ยงชีพ

อาณาเขตของบ้านถ้าแต่

1. จดบ้านดงเสียว-บ้านมะกุ่ม แหล่งทำมาหากิน หนองบัว-หนองแห หนองเสื่อแมบ แอ่งซ่อม
2. ทิศใต้จดบ้านวาใหญ่-บ้านคอนทอย บ่อเปลือย บ่อน้อย บ่อน้ำ หนองทอย

3. ทิศตะวันออกจดบ้านหนองผือ-บ้านสามขา แหล่งทำมาหากิน หนองปลาโคบ-หนองปลาเชื่อม หนองเบน บ่อขี้เหล็ก หนองผักแว่น หนองผักโม่ง

4. ทิศตะวันตกจดบ้าน โพนงาม บ้านเสาวัด หนองอีเลิง หนองผักบัว

เส้นทางการติดต่อกับชุมชนภายนอกที่มีเส้นทางออกตามสภาพเดิม คือ

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านคงเสียว และคงมะกุ่ม โดยมีเส้นทางต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2512 ทางฝีกัดทางสกลนครทำโดยอาจารย์อำนวย สิงห์คาม และคณะได้ขอภาพยนตร์จาก USIS ของชุมชนอาสาพัฒนาชนบทที่อาจารย์วีระ และอาจารย์วรรณ มาร่วมพัฒนากับญาติพี่น้องชาวบ้านถ้าแต่ทุกคน จนเป็นถนนติดต่อกันจนปัจจุบัน และถนนสายนี้จะไปได้ถึงบ้านคงมะกุ่มคงสาร และท่าแร่ด้วย

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านคอนทอย แต่ก่อนการเดินทางต้องผ่านป่าช้า และเดินข้ามหนองหามแห ถ้าเป็นหน้าฝนมีน้ำแก่งขึ้นท่วมเต็มที่ต้องใช้เรือในการเดินทางไปมาหาสู่กันและกัน ในปัจจุบันมีเส้นทางผู้มาผ่านแล้วศาลเจ้าปู่(หอบูตา) โค้งผ่านบ้านคอนทอยเข้า สู่บ้านหนองผือและตรงไปอำเภออากาศอำนวยต่อไป

ทิศตะวันออก มีเส้นทางตรงไปบ้านหนองสามขา โดยผ่านสะพาน(ขัว) ต้นทุ่ม และขัวมะมณมีน้ำท่วมตลอดเส้นทางในหน้าฝนและลำบากมาก ต่อมาประมาณปี พ.ศ.2513 - 2514 มีโครงการพัฒนาชนบทและผันเงินจึงได้มีถนนที่เดินไปมาหาสู่กันได้ และพัฒนาจนถึงปัจจุบันเส้นทางนี้จะไปได้ถึงบ้านนาดอกไม้ ปากยาม สามผง และอื่นๆต่อไป

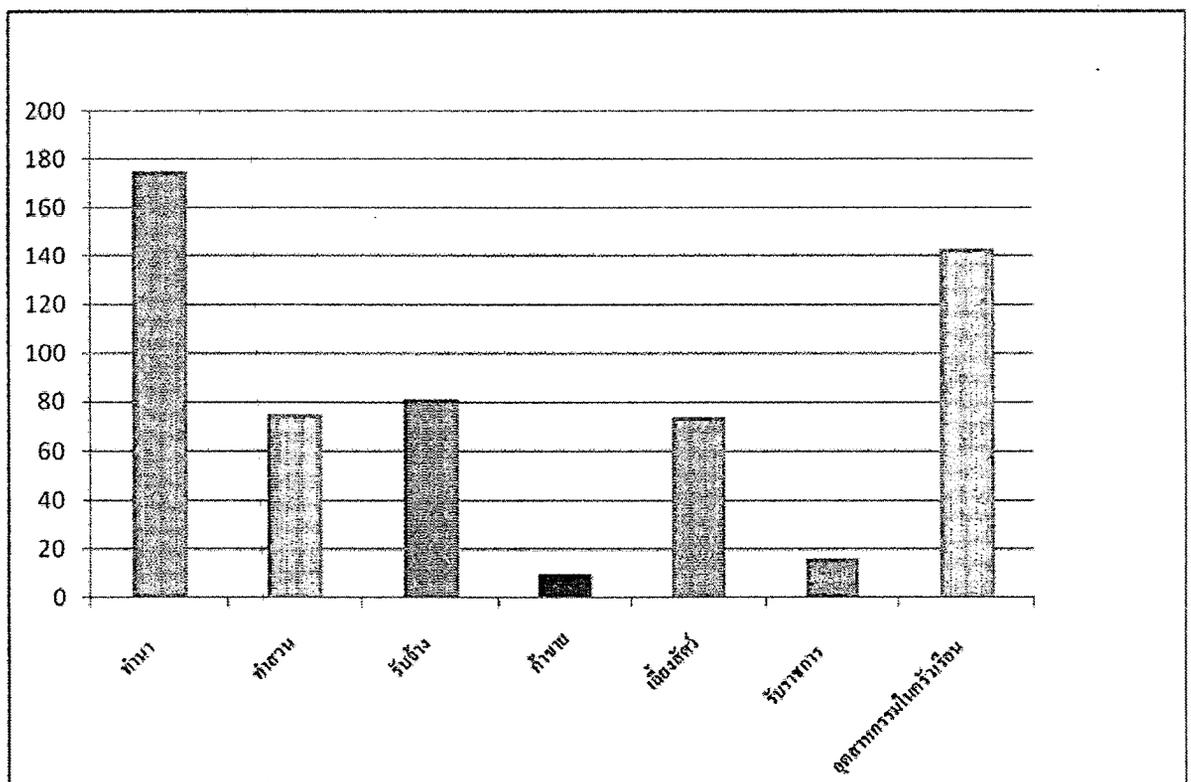
ทิศตะวันตก เป็นเส้นทางเดินและเส้นทางหลัก ที่ต้องเดินทางไปตำบล เพราะแต่ก่อนนั้นบ้านถ้าแต่ขึ้นกับตำบลโพนงาม อ.วานรนิวาส จ.สกลนครเป็นเส้นทางที่มีดินทรายและเป็นร่องลึกบางที่ต้องผ่านป่าช้าบ้านโพนงามน้อย และเท่าที่จำได้นั้นมีรถยนต์วิ่งประจำทางเพียงสองคันวิ่งผ่านจากวานร กุดจิด ดอนยานาง หนองนาหาร ข้าวเป้ง โพนงาม ถ้าแต่ สามขา นาดอกไม้ ปากยาม ปัจจุบันเดินทางได้สะดวกแล้ว

ระบบเศรษฐกิจของชุมชนบ้านถ้าแต่

บ้านถ้าแต่ เป็นพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำนาและที่อยู่อาศัย ส่วนที่คอนและบริเวณหนองน้ำใช้เลี้ยงสัตว์ มีฝนตกชุกตามฤดูกาล บางส่วนพื้นที่เป็นหนองน้ำพื้นที่ส่วนใหญ่ในช่วงฤดูฝนมีน้ำท่วมขังเกือบทุกปี ในปีหนึ่งๆจะมีน้ำท่วมขังอยู่ 3-4 เดือน ทำให้ประชากรส่วนมากมีอาชีพในการจับปลาน้ำจืดและนาบึง ในฤดูแล้งประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน (ทอผ้า ถักไหมพรม ฯลฯ) สภาพดินเป็นดินร่วนปนทรายเหมาะสำหรับการเพาะปลูก ทำไร่ ทำสวน และการเลี้ยงสัตว์

บ้านถ้ำเต่าประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เป็นอาชีพหลัก และอาชีพเสริม ได้แก่ การเลี้ยงโค เลี้ยงกระบือ การทอผ้า การปลูกยางพารา และการปลูกคราม รายละเอียดดังนี้

ทำนา	175	ครัวเรือน
ทำสวน	75	ครัวเรือน
รับจ้าง	81	ครัวเรือน
ค้าขาย	10	ครัวเรือน
เลี้ยงสัตว์	74	ครัวเรือน
รับราชการ	16	ครัวเรือน
อุตสาหกรรมในครัวเรือน		143 ครัวเรือน

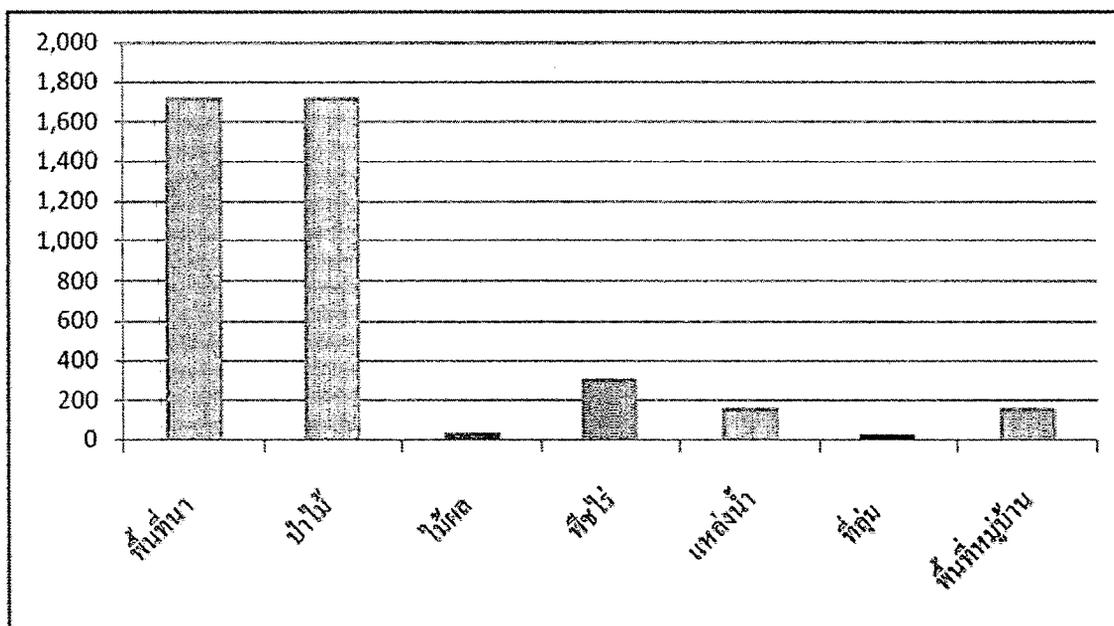

ภาพประกอบ 22 แผนภูมิแสดงอาชีพของประชากรบ้านถ้ำเต่า

ข้อมูลพื้นฐานการเกษตร

บ้านถ้ำเต่ามีพื้นที่ทั้งสิ้น 2,733 ไร่ ประกอบด้วย

พื้นที่นา	1,720 ไร่
ป่าไม้	1,720 ไร่
ไม้ผล	36 ไร่
พืชไร่	306 ไร่
แหล่งน้ำ	160 ไร่
ที่ลุ่ม	25 ไร่
พื้นที่หมู่บ้าน	156 ไร่

ภาพประกอบ 23 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตรบ้านถ้ำเต่า

บ้านถ้ำเต่าเป็นหมู่บ้านที่มีเศรษฐกิจดีหมู่บ้านหนึ่ง ประชาชนในหมู่บ้านมีอาชีพเสริม
 ทุกครัวเรือนประชาชนมีรายได้เฉลี่ยเฉลี่ยดังนี้(จากข้อมูล จปฐ. ปี 2553)

รายได้ด้านการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 80,986.93 บาท/ปี เฉลี่ยคนละ 16,179.00
 บาท/ปี

รายได้ที่เป็นตัวเงิน เฉลี่ยครัวเรือนละ 152,386.36 บาท/ปี เฉลี่ยคนละ 30,442.68 บาท/ปี

ตำบลที่เลือกศึกษา: บ้านพันนา

ประวัติความเป็นมา

ตำบลพันนา เป็นตำบลเก่าแก่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2430 ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอบ้านดุง มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 12 หมู่บ้าน ได้แก่หมู่ 1 บ้านพันนา หมู่ 2 บ้านโมน หมู่ 3 บ้านถ่อน หมู่ 4 บ้านจิว หมู่ 5 บ้านแย้ หมู่ 6 บ้านคำตานา หมู่ 7 บ้านหนองหอยคัน หมู่ 8 บ้านหนองปลาเจ็ง หมู่ 9 บ้านหนองไผ่ยาว หมู่ 10 บ้านพันนาใต้ หมู่ 11 บ้านเมืองทอง หมู่ 12 บ้านพันนา นคร

ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของตำบลพันนา

เนื้อที่ทั้งหมดของตำบลพันนามีทั้งสิ้น 49 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 30,625 ไร่ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม

อาณาเขตตำบลพันนา

ทิศเหนือ	ติดกับ ต.ธาตุทอง อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร
ทิศใต้	ติดกับ ต.ตาลโกน อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร
ทิศตะวันออก	ติดกับ ต.แวง อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร
ทิศตะวันตก	ติดกับ ต.ทรายมูล อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร

ลักษณะการปกครองและประชากร

ตำบลพันนา แบ่งเขตการปกครองเป็น 10 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านพันนา หมู่ 2 บ้านโมน หมู่ 3 บ้านถ่อน หมู่ 4 บ้านจิว หมู่ 5 บ้านแย้ หมู่ 6 บ้านคำตานา หมู่ 7 บ้านหนองหอยคัน หมู่ 8 บ้านหนองปลาเจ็ง หมู่ 9 บ้านหนองไผ่ยาว หมู่ 10 บ้านพันนาใต้ อาชีพหลัก คือการทำนา อาชีพเสริม คือ การทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ เลี้ยงสัตว์รับจ้าง

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. กู่พันนา (ปราสาทขอมบ้านพันนา)
2. ศูนย์ผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์พื้นบ้านตำบลพันนา
3. บึงคำอ้อ

การรวมกลุ่มของตำบลพินนา

จากการสำรวจ ชาวบ้านตำบลพินนา มีการรวมกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำนวน	6 กลุ่ม	120 คน
วิสาหกิจชุมชนจำนวน	8 กลุ่ม	117 คน
เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจำนวน	1 กลุ่ม	139 คน

ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของบ้านพินนา

ทิศเหนือ จรด บ้านคันชา ตำบลธาตุทอง อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

ทิศใต้ จรด บ้านคำตานา ตำบลพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันออก จรด บ้านโมน ตำบลพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันตก จรด บ้านม้า ตำบลทรายมูล อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

ที่ตั้ง บ้านพินนา หมู่ที่ 1 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดสกลนคร ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 84 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 4,970 ไร่

ลักษณะการปกครองและประชากร

ประชากรบ้านพินนาหมู่ที่ 1 มีทั้งหมด 714 คน แบ่งเป็นชาย 351 คน และหญิง 363 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 180 ครัวเรือน [ที่มา : ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) ปี 2554]

ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านพินนามีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ลุ่ม ล้อมรอบด้วยทุ่งนาข้าวและแหล่งเพาะปลูกพืชฤดูแล้ง เช่น ข้าวโพด ส่วนที่ดอนนั้นปัจจุบันสภาพป่าชุมชนไม่มีเหลืออยู่จะมีแต่ป่าเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา เป็นต้น

การคมนาคม

บ้านพินนาเป็นหมู่บ้านที่มีความสะดวกในการติดต่อคมนาคม ระหว่างอำเภอถึงตำบลด้วยถนนสายเอเชีย 22 (สกลนคร – อุดรธานี) ระยะทาง 13 กิโลเมตร และมีถนนลาดยางเชื่อมระหว่างหมู่บ้านทั้งสิ้น 11 หมู่บ้าน ยกเว้น บ้านถ่อน หมู่ที่ 3

แหล่งน้ำ

บ้านพินนามีแหล่งน้ำใช้ ดังนี้ บ่อน้ำใช้ 51 แห่ง บ่อน้ำตื้น 2 แห่ง แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ได้แก่ ห้วยยาม บึงคำอ้อ หนองบัวและหนองหัววัด

ทรัพยากรธรรมชาติ

บ้านพินนามีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต และมีการบำรุงรักษา หวงแผนทรัพยากรที่เป็นสมบัติของชุมชนมาอย่างต่อเนื่องตลอดจนการแบ่งปัน

ทรัพยากรเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและทั่วถึงของคนในชุมชน เช่น การจัดการน้ำ ทั้งน้ำดื่ม น้ำใช้และน้ำเพื่อการเกษตร และการจัดการป่าชุมชน เป็นต้น และสามารถแสดงแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติของบ้านพันทนาได้ดังตารางนี้

ตาราง 3 แหล่งทรัพยากรธรรมชาติของบ้านพันทนา

ทรัพยากร/สัตว์เลี้ยง และผลผลิตใน ชุมชน	จำนวน	หน่วยนับ
หนองน้ำสาธารณะ	2	หนอง
พื้นที่ทำนา	4,820	ไร่
พื้นที่ทำสวน	150	ไร่
พื้นที่ทำไร่	-	ไร่
ป่าชุมชน	-	ไร่
กก	4	ไร่
วัว	13	ตัว
เป็ด	150	ตัว
ไก่	400	ตัว

ที่มา แผนชุมชน ปี 2554

การศึกษา

บ้านพันทนามีโรงเรียนขยายโอกาส และโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง ได้แก่ “โรงเรียนบ้านพันทนา” ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2500 มีครู 9 คน นักเรียน 96 คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง จัดตั้งโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสว่างแดนดิน ในปี พ.ศ.2536 ปัจจุบันถ่ายโอน กิจกรรมให้เทศบาล ตำบลพันทนา มีเด็กเล็กจำนวน 50 คน และผู้ดูแลเด็ก 2 คน

สาธารณสุข

บ้านพันทนามีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลพันทนา ตั้งอยู่ที่ บ้านพันทนา หมู่ที่ 1 ตำบลพันทนา ให้บริการด้านสาธารณสุขมูลฐานในระดับตำบล ทั้ง 12 หมู่บ้านในตำบลพันทนามีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 3 คน อาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 120 คน

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านพันนา

บ้านพันนาก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.ใดนั้น ไม่ปรากฏชัดเจน ผู้เฒ่าในหมู่บ้านเล่าว่าบ้านพันนามีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 800 ปี คนกลุ่มแรกที่คาดว่า เป็นผู้บุกเบิกก่อตั้งมาจาก สาธารณรัฐประชาชนลาว โดยพระวอพระตาและเหล่าทหารที่เดินทางรอนแรม มาเพื่อหาแหล่งทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์พอมาถึงบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี พระวอพระตาจึงตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณนั้นส่วนทหารที่ตามขบวนมาโดยนายพรานนา ได้แยกตัวมาทางทิศ ตะวันออกและและพบแหล่งพืชพันธุ์ธัญญาหารแหล่งน้ำและป่าที่อุดมสมบูรณ์ จึงตั้งหลักแหล่งอยู่บ้านผ้าขาวพันนา ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านพันนานั้นเปรียบได้ดังนี้ “บ้านผ้าขาวพันนา หัวปลาเห็ดก้อนเส้า ข้าวเก่าเอาใส่หม้อน” หมายถึง ในน้ำมีปลาชุกชุมปลามีตัวขนาดใหญ่จนสามารถนำหัวปลาที่เหลือกินแล้วมาทำเป็นที่ตั้งหม้อ (ก้อนเส้า) ข้าวในนาก็อุดมสมบูรณ์ในยุ้งฉางมีข้าวเก็บไว้รับประทานอย่างสิ้นเปลืองจนถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ ข้าวเก่าในปีที่ผ่านมายังรับประทานไม่หมดจึงนำไปเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงตัวหม้อนเพื่อนำเส้นใยไปถักทอเป็นเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งปัจจุบันได้มีการพัฒนาเป็นสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสกลนคร จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ คือ ผ้าข้อมกลมลายดาวกระจาย (ได้รับมาตรฐานสินค้า OTOP ระดับ 4 ดาว), ผ้าฝ้ายลายแดงโม (ได้รับมาตรฐานสินค้า OTOP ระดับ 3) และผ้าฝ้ายลายคลื่นสลับสี (ได้รับมาตรฐานสินค้า OTOP ระดับ 3 ดาว)

ลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านพันนา

ภาษา ชาวพันนาเป็นสังคมแบบโบราณ มีภาษาพูดที่โดดเด่น แตกต่างจากหมู่บ้านอื่นๆ เรียกว่า “ ภาษาศรีภูมิ ”

ศาสนา ชาวพันนานับถือศาสนาพุทธทุกคร้วเรือน มีวัดคอนกรรม บ้านพันนาเป็นสถานที่ประกอบศาสนาพิธี

วัฒนธรรมประเพณี บ้านพันนาหมู่ที่ 1 เป็นหมู่บ้านที่มีประเพณีวัฒนธรรมที่ยาวนาน สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุที่แตกต่างจากหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลเดียวกันได้แก่ ปราสาทขอม ศิวลึงค์ และมีการขุดพบเครื่องปั้นดินเผาหลายชิ้นสีห้วงคอ กำไลสัมฤทธิ์ในยุคแห่งวัฒนธรรมบ้านเชียง มีประเพณีบุญข้าวจี่ยักษ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลกมีภาษาพูดที่ชาวบ้านเรียกว่าภาษา “ ศรีภูมิ ” วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านมีความผูกพันพึ่งพาอาศัยกัน ปฏิบัติต่อกันในชุมชนอย่างจริงจังและมีคุณค่าสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน ดังคำขวัญของบ้านพันนาทั้งสามหมู่บ้านดังนี้

“ปราสาทหอมพันปี ศรีภูมิเผ่าภาษา ปู่ตาผู้ทรงธรรม
 แม่นางคำเจ้าหอ บึงคำอ้อน้ำใส งามฝ้ายไหมมัดหมี่
 ปั้นข้าวจิ้มหีมา ตื่นตาศิวลึงค์ สาวสวยซึ้งถื่นพันนา”

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านหรือบุคคลที่ชาวบ้านนับถือ ได้แก่ นายสำลี หอมสร้อย นายสมจิตร ใจซื่อ เล่าว่าชาวบ้านพันนา มีประเพณีและความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาสืบทอดเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่เรียกว่า “ฮีดลิบสอง ครองลิบสี่” จากอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน ดังประเพณีงานบุญประจำเดือนและประเพณีวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตดังนี้

1) บุญเข้ากรรม คือการปฏิบัติธรรมปริวาสกรรม ส่วนการดำเนินชีวิตในวิถีชนบทในหัวเดือนย้ายชาวบ้านจะเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วจะนวดข้าวหรือตีข้าว เพื่อเก็บไว้ในยุ้งฉาง นอกจากนั้นก็จะถนอมอาหารไว้รับประทานในฤดูแล้ง เช่น ทำปลาร้า ส่วนการละเล่นจะเป็นการเล่นว่าว

2) เดือนยี่ บุญคุณหลาน เมื่อชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จจะนำข้าวมาเก็บไว้ในยุ้งฉาง และในการนี้ทำพิธีขอขมาพระแม่โพสพโดยการทำบุญข้าวเพื่อสื่อสารบอกถึงการเคารพในผู้มีพระคุณในการทำนาข้าวมีข้าวไว้บริโภคอย่างอุดมสมบูรณ์ในทุกๆปี

3) เดือนสาม บุญข้าวจี ซึ่งจะทำบุญข้าวจีในวันเพ็ญขึ้น 15 เดือนสามของทุกปี นอกจากนี้จะทำบุญเลี้ยงผีตาแฮกเพื่อขอขมาและแสดงความเคารพนับถือ

4) เดือนสี่ บุญพะเหวด จะทำบุญพะเหวดในเดือนสี่โดยทำพิธีอันเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง จะนิมนต์พระเทศมหาชาติชาดกจนครบ 13 กัณฑ์ จึงแห่แห่ทองคำพระเวสสันดรพร้อมนางมัทรีและบุตรธิดา (กัณหาและชาลี) เข้าเมือง

5) เดือนห้า บุญสงกรานต์หรือบุญเนา จะนำพระพุทธรูปลงมาทำพิธีสงน้ำ ซึ่งปรุงเครื่องหอม ก่อเจดีย์ทรายในบริเวณวัด และนอกจากนี้ยังมีการรดน้ำดำหัวเพื่อเคารพผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน

6) เดือนหกบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีความเชื่อที่ว่าถ้าเดือนหกต้องจุดบั้งไฟขึ้นฟ้า เพื่อขอฝนให้ตกลงมา เพราะฤดูกาลทำนาเวียนมาบรรจบอีกครั้ง

7) เดือนเจ็ดบุญชำระ เป็นประเพณีความเชื่อที่ต้องเลี้ยงผีตาแฮกเพื่อขอขมาและบอกกล่าวให้ช่วยดูแลข้าว ดูแลบุตรหลาน ในฤดูกาลทำนาที่เวียนมาอีกครั้ง

8) เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เมื่อพระสงฆ์จะเข้าพรรษาชาวบ้านจะนำต้นเทียนและผ้าอาบน้ำฝนไปถวาย และทำพิธีทางศาสนาโดยมีผู้เฒ่าในหมู่บ้านและผู้เฒ่าที่ปวารณาตนเองจะเข้าวัดจำศีลทุกวันพระตลอดจนออกพรรษา

9) เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน เป็นประเพณีการทำห่อข้าวทั้งเครื่องคาวหวานใส่ถาดใบตองไปวางไว้ในบริเวณวัด หรือทางเข้าออกหมู่บ้านเพื่อให้ผีทั่วไปได้รับประทาน

10) เดือนสิบ บุญข้าวสาก คือการทำห่อข้าวคำห่อข้าวแดง เพื่อเลี้ยงผีและปล่อยผี

11) เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา จะเข้าวัดเวียนเทียน และพื้นฝ้ายดินกาพญากาเผือก

12) เดือนสิบสอง บุญกฐิน จะเป็นมหาบุญที่ชาวบ้านให้ความสำคัญเป็นพิเศษซึ่งครัวเรือนใดหรือวัดใดจะทำบุญนี้ได้จะต้องปักขององค์กฐินล่วงหน้าเป็นปี ส่วนมากครัวเรือนที่ขององค์กฐินจะนิยมทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว บุญกฐินนี้จะเป็นทั้งกฐินสามัคคี คือบุญกฐินที่ทำร่วมกันทั้งหมู่บ้านหรือบุญกฐินส่วนตัวก็ได้ นอกจากนี้ยังมีบุญลอยกระทงเพื่อขอขมาพระแม่คงคาและงานประเพณีรื่นเริงตลอดจนถึงเดือนสี่ในปีถัดไป

ระบบเศรษฐกิจของชุมชนบ้านพันนา

การประกอบอาชีพ ชาวบ้านพันนา ประกอบอาชีพทำนา 140 ครัวเรือน ทำสวน 17 ครอบครั้ว อาชีพรับจ้าง 3 ครอบครั้ว อาชีพค้าขาย 5 ครอบครั้ว อาชีพเลี้ยงสัตว์ 5 ครอบครั้ว อาชีพรับราชการ 10 คน/ ครัวเรือน ประกอบอาชีพอย่างเดียว 120 ครัวเรือน ประกอบอาชีพหลายอย่าง 30 ครัวเรือน คนว่างงานในชุมชนจำนวน 10 คน 10 ครัวเรือน (จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ.) ปี 2554)

ตาราง 4 ที่มาของรายได้เฉลี่ยของชาวบ้านบ้านพันนา

ที่มาของรายได้ครอบคลุมจากการประกอบอาชีพ/ครัวเรือน/ปี	จำนวนรายได้ (บาท/ปี)	ปัญหาที่สำคัญในการประกอบอาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน
1.ขายผลผลิตพืชสวน	2,500,000	-ขาดแคลนน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง -ในฤดูฝนมีน้ำท่วมขังในพื้นที่การเกษตร
2.ขายผลผลิตพืชนา	3,000,000	
3.ขายผลผลิตพืชไร่	500,000	
4.ขายผลผลิตสัตว์เลี้ยง	200,000	
5.การรับจ้าง	1,000,000	
6.จากลูกส่งมาให้	1,500,000	
7.จากค้าขาย	2,000,000	
8.จากการจำหน่ายสินค้า OTOP	80,000	

ที่มา แผนชุมชนบ้านพันนาปี 2554

แหล่งเงินทุนในหมู่บ้าน

บ้านพันนามีแหล่งเงินกองทุนหมุนเวียนสำหรับสมาชิก ดังนี้

1. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) มีสมาชิก 180 คน กิจกรรมของกองทุนได้แก่ ให้สมาชิกกู้เงินเพื่อประกอบอาชีพและการฉุกเฉิน ปัจจุบันมีเงินทุน 1,100,000บาท
2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการและกำลังอยู่ในระยะการปรับปรุงการบริหารจัดการกลุ่ม มีเงินสะสมสะสม 10,000บาท

กลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน

ขณะเดียวกัน บ้านพันนามีกลุ่มองค์กรต่างๆ จำนวน 7 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน
2. กลุ่มเยาวชนหมู่บ้าน
3. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร
4. กลุ่มผลิตน้ำมัน ไบโอดีเซล
5. กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ
6. กลุ่มธนาคารขยะ
7. ผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าย้อมคราม

ผลิตภัณฑ์ชุมชนของบ้านพินนาเป็นผ้าฝ้ายย้อมจากน้ำครามที่ผ่านกระบวนการที่ สลับซับซ้อนและผู้ย้อมต้องมีทักษะด้านการย้อมคราม ที่เกิดจากการถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นจากคนรุ่นก่อนสู่รุ่นปัจจุบันโดยผ่านการวิจัยแบบท้องถิ่น หรือการทดลองผิดทดลอง ถูกในระดับภูมิปัญญาจนสามารถสังสรรสบการณ์และถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังได้การย้อมผ้า ด้วยครามจะได้เนื้อผ้าสีคราม สวยแบบธรรมชาติและครามได้ผ่านการทดสอบจากคนรุ่นก่อน แล้วว่ามีคุณสมบัติป้องกันแสงอัลตราไวโอเลต(UV) ได้เป็นอย่างดี